

Sprogbrugssituationer i elev-elevrelationer – forhandling af ord

Forskellige relationer og forskellige kontekster lægger op til forskelligt brug af sprog blandt eleverne. Eksempelvis kan der i en elev-elevsamtale være en mere jævnbyrdig måde at anvende sproget på sammenlignet med hvad der typisk sker når en lærer og en elev taler sammen (Derewianka; 2006). I "Bølger og snegle-projektet" har vi observeret eleverne forhandle forskellige faglige begrebers betydninger, med hinanden. Både i forbindelse med undervisningen og i forbindelse med de efterfølgende opsamlende gruppeinterview. Det har givet anledning til overvejelser om hvordan der kan indtænkes aktiviteter i undervisningen, hvor eleverne på egen hånd får mulighed for at bruge fagsproget mere aktivt med hinanden og i et tempo de selv i højere grad styrer.

Det følgende klip viser hvordan eleverne i en samtale om vandets kredsløb, med udgangspunkt i en model de i fællesskab havde tegnet, talte om de faglige begreber de havde lært i det foregående forløb og ordenes betydninger. Videoklipet illustrerer således potentialet i elevernes samtaler som støtte for deres fagsproglige udvikling.

Undervisningskontekst

Videoklipet er et uddrag fra et afsluttende gruppeinterview, med elever fra en 5. klasse, der netop har afsluttet et forløb om vandets kredsløb, ugen før interviewet.

Undervejs i undervisningsforløbet havde eleverne bl.a. læst små fagtekster om vandets kredsløb, set animationer og filmklip, bygget modeller af vandets kredsløb, lavet forsøg med fordampning af vand, været ude for at se på eksempler i naturen på dele af vandets kredsløb og arbejdet med puslesætninger. Læs en uddybende beskrivelse af hvordan elever kan arbejde med puslesætninger i artiklen "Sproglige aktiviteter med fagligt indhold: puslesætninger i natur-teknologiundervisningen: sproglige aktiviteter med fagligt indhold" (Meidell Sigsgaard, A-V., Lohse, D. M. & Skinhøj, K.; 2023).

I interviewet bliver eleverne bedt om at tegne en fælles tegning af vandets kredsløb og efterfølgende at skrive nogle af de begreber, som de har lært i forløbet på tegningen der hvor det giver mening.

Fra et DSA-perspektiv

I videoklipet kan man se at eleverne peger på noget der ligger foran dem på bordet, når de taler om betydningen af de ord som de taler om. Deres egen tegning af vandets kredsløb, bliver et konkret omdrejningspunkt for deres samtale og dermed en støtte for deres samtale, der på den måde får et fælles og mindre abstrakt afsæt.

Deres tegning, hvorpå de også har skrevet nogle af de nye fagbegreber, som de har lært i forløbet, støtter dem også i at øve et fagsprog som de ikke anvender i en almindelig samtalekontekst. Dermed bliver samtalen også en måde at støtte hinanden i at udvikle sproget fra et hverdagsprog til et fagsprog i en eller anden grad. Analytisk kunne man hive fat i "registerkontinuummet" (Østergaard, 2021).

Mange af de fagord der indgår i vandets kredsløb, ligner hinanden på den måde at de har ens forstavelse eller de samme endelser. Flere af ordene begynder med "for-", "Fordampning" og "Fortætning" og flere af dem ender med "-ning". Eksempelvis "Nedsivning", "Fordampning" og "Fortætning". Derfor kan eleverne let komme til at forveksle de forskellige begreber /processer på et sprogligt plan, uden at det nødvendigvis betyder at de ikke ved hvad der foregår ved den enkelte proces.

Fra et naturfagligt perspektiv

Elevernes fællestegning af vandets kredsløb, hvorpå de har tilføjet nogle af de fagbegreber de kan huske fra forløbet, giver anledning til at de indbyrdes kan tale om de forskellige fagbegrebers betydning, støttet gennem et hverdagsfagligt sprog, som er mere legitimt i en kontekst hvor elever taler med elever, sammenlignet med en classesamtale hvor læreren typisk styrer samtalen ved brug af en højere grad af fagsprog. Desuden sættes tempoet for samtalen ned og frihedsgraderne i forhold til at lege med ordene og deres betydninger bliver muligvis også større, når eleverne taler sammen i mindre grupper. Eksempler på

det er når eleverne dvæler ved de enkelte stavelser i ordet "*Ned-siv-ning*" eller når eleverne taler om ordet "*Grund-vand*" og leder efter lignende ord der begynder med "*Grund-*"

Elevernes egen tegning, eller alternativt andre illustrationer af vandets kredsløb, giver anledning til at eleverne kan få visualiseret fagbegreber og de processer der indgår i kredsløbet, som i virkeligheden er usynlige. Og da der er en central del af den faglige forståelse af vandets kredsløb netop knytter sig til at forstå at det er et kredsløb der fortsætter og hvor begreberne kan forbindes på forskellig vis i mindre delprocesser, kan arbejdet med elevernes tegninger med fordel kombineres med et begrebskortarbejde (Bering & Hansen; 1996) hvor eleverne får udleveret et antal centrale fagbegreber som de skal tale om og blive enige om at forbinde med pile og eventuelle forbindelsesord. Hvilke ord der skal indgå i begrebskortarbejdet og hvor mange, kan læreren vurdere, og eventuelt supplere med yderligere ord, undervejs i elevernes arbejde. Det er vigtigt at understrege, at elevernes begrebskortarbejde ikke skal vurderes som rigtigt eller forkert, men bruges af eleverne til at udvikle deres fagsproglige arbejde og af læreren som et værktøj til at forstå hvor eleverne kan have vanskeligheder ved dele af kredsløbet.

Ideer til øvelser

- Diskuter hvordan I kan indtænke en aktivitet i undervisningen hvor eleverne i fællesskab får mulighed for at repetere fagbegreber, som de har arbejdet med, med udgangspunkt i en model. Diskuter også hvad lærerens rolle skal være i forbindelse med aktiviteten og hvilke typer af spørgsmål læreren kan stille for at stilladsere eleverne refleksioner over hvad der sker på modellen. Begynd med at finde et emne og en model der passer til emnet.
- Beslut jer for et nyt fagligt emne og for et klassetrin. Udvalg nogle fagord der knytter sig til emnet og som er fornuftige at arbejde med på det klassetrin. I kan evt. tage afsæt i et konkret tekststykke fra et undervisningsmateriale for at finde inspiration. Diskuter hvilke fagord der er mest centrale og hvilke der er mindre centrale. Forhold jer til hvordan I vil stilladsere et begrebskortarbejde med en gruppe elever og hvilke af ordene der skal ligge som supplerende ord. Diskuter hvilken rolle I skal spille mens eleverne arbejder med øvelser.
- Find parvis en elevtekst fra et undervisningsmateriale. Klip den op i mindre dele til puslesætninger og byt med et andet par der har lavet puslesætninger ud af en anden tekst. Prøv jer frem med at konstruere en tekst ud fra tekstdelene. Læg mærke til hvad I siger undervejs og slut af med, sammen med det andet at tale om hvordan I vil stilladsere en lignende aktivitet i undervisningen af jeres elever.

Referencer

Bering, L. & Hansen, K. B. (1996) "Tanker, sprog og begreber: Om brug af begrebskort i undervisningen". Kaskelot, 1, 24-30

Derewianka, B. (2016) "Vilde med sten: Indskolingsbørn på opdagerfærd i geologiens sprog".

Meidell Sigsgaard, A-V., Lohse, D. M. & Skinhøj, K. (2023) "Sproglige aktiviteter med fagligt indhold: puslesætninger i natur-teknologiundervisningen: sproglige aktiviteter med fagligt indhold" Sprogforum. 29, 76

Østergaard, W (2021) "Registerkontinuum - et værktøj til planlægning og refleksion" i Kom ind i Sproget, Akademisk Forlag